

*М.С. Алшынбекова
Н.З. Жуманбекова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
*Байланыс үшін автор: madok.17@mail.ru

Фразеологиялық семантика когнитивтік лингвистика призмасы арқылы

Аңдатпа. Фразеология бүгінде лингвистиканың өзекті салаларының бірі. Мақалада отандық және шетелдік фразеологияның өзекті мәселелеріне тоқталып, ғылыми нәтижелері талданылады.

Салыстырмалы фразеология саласындағы көптеген зерттеулерге қарамастан, фразеологиялық бірліктердің семантикасы когнитивтік фразеологияда жаңа аспектіде зерттеліп одан әрі осы бағытты дамытуға ықпал етеді.

Фразеология мен мәдениет сабақтастығының жаңа бағыттарын игеруге мүмкіндік беретін әдістерді енгізу қазіргі фразеологияның лингвомәдениеттану тұрғысынан зерттеудің негізгі міндеттері болып табылады.

Әр түрлі тілдердің фразеологизмдеріне салыстырмалы зерттеулер жүргізуді қамтамасыз ететін және белгілі бір ұлттық мәдениетке ие фразеологиялық белгілерді құрудың амбебап және айрықша ерекшеліктерін анықтауға бағытталған әдістерді енгізу өзекті болып отыр.

Фразеологиялық бірліктердің семантикалық құрылымы күрделі көп өлшемді конструкция ретінде жан-жақты талдауды талап етеді. Мағынаның көпөлшемділігі көп жағдайда фразеологизмдердің таңбалық қызметі мен семантикалық құрылымның әрбір макрокомпонентінен берілетін ақпараттардың өзара байланысуынан көрінетін олардың семантикасының кешенді сипаты жайлы мәселені шешуді болжайды.

Әсіресе, фразеологизация деген атаумен белгілі фразеологизмнің жаңа семантикасы пайда болу процесін зерттеу өзекті болып отыр. Мақалада фразеологизация процесін зерттеуге шолу жасалынып, фразеологияның динамикалық аспектісі көрсетілді және осы процесінің негізгі бағыттары жүйеленді.

Кілт сөздер: жалпы фразеология, когнитивтік фразеология, фразеологиялық семантика, фразеологизация процесі, фразеологиялық бірліктер.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2022-139-2-112-121>

Кіріспе

Қазақстан лингвистикасы шетелдік тіл білімінде дамып жатқан жаңа бағыттармен сипатталады. Сонымен бірге қазіргі уақытта жаңа лингвистикалық парадигмалар пайда болып жатыр. Тілді жан жақтан сипаттау,

оны глобалды коммуникация құрал ретінде көрсету мақсатпен лингвистикада полипарадигмалды бағыт орын алады [1]. Сондықтан тіл мен мәдениеттің байланысын, тіл арқылы атқарылатын коммуникативтік, прагматикалық, образдық функцияларды зерттеу үшін жаңа лингвомәдениеттану, когнитивтік

лингвистика, этнолингвистика деген бағыттар және лингвистикалық көкжиектер берік орынға ие болады.

Қазіргі тілтанымда “лингвомәдениетанудың сипаттары мен ерекшеліктеріне қарай сезімдік-эмоциялық әсер беретін коммуникативтік-прагматикалық аспектіде когнитивті фразеология белең алды” деп қазақ фразеологы Ғ.Смағұлова бекер жазған жоқ [2, 5 б.].

Тіл білімінің саласында фразеология ерекше пән ретінде саналады. Ал когнитивтік фразеология жеке пән ретінде өзінің мақсаттарын, міндеттерін, әдіс-тәсілдерін саралап полипарадигмалды бағытқа ие болады.

Когнитивтік фразеологияның ең күрделі мәселесі – фразеологизмдердің семантикасын талдау және сипаттау әдісін қалыптастыру болып табылады. Тұрақты тіркестердің семантикасы ерекше күрделі болғандықтан жан-жақтан зерттеу кешенді талдауды қажет етеді. Семантиканың көп өлшемділігі көбіне фразеологизмнің таңбалық функциясы және семантикалық құрылымның әрбір макрокомпонентінен туындайтын ақпараттың өзара байланысы арқылы көрінетін, мағынаның кешенді сипаты жайлы мәселені шешуді болжайды.

Таңбалық мағынасы аспектісінде қарастырсақ қазақ, ағылшын, қытай фразеологизмдер адамның іс-әрекет образын, сезім жағдайын, қарқындылық деңгейін көрсетеді, мысалы: іс-әрекет образын- бармағын тістеу (шайнау)[3,60 б.] (ауыспалы мағынасы: өкіну), тілі таңдайына жабысып қалу) [3,57б.] (ауыспалы мағынасы: шошу/кенеттен/), to get off one’s boots [4] (сөзбе-сөз: -өзінен етікті шешу; ауыспалы мағынасы: ашулану), see red [4] (сөзбе-сөз: қызылды көру; ауыспалы мағынасы: ашуға булығу); 冠冕堂皇[5,51] (ауыспалы мағынасы: қоразданып айбар шегу, қоқыланып қожандау); 愁眉不展[5,25] (ауыспалы мағынасы: қайғыдан қабағы ашылмау, қабағы қарс түсу; сезім жағдайын- көңілі жер болу) [3,41 б.] (ауыспалы мағынасы: уайымдау), көңілі қалу(қайту) [3,47], (ауыспалы мағынасы: ренжу), a face as long as a fiddle [4] (сөзбе-сөз: беті скрипка сияқты ұзын; ауыспалы мағынасы: көңілсіз көріну), in black mood

(сөзбе-сөз: қара көңіл-күйде; ауыспалы мағынасы: жаман көңіл-күйде болу); 悲天悯人 [5,8] (ауыспалы мағынасы: мұңлық, зарлық); 悲欢离合[5,8] (ауыспалы мағынасы: қайғы мен қуаныш, мң мен ляззат); қарқындылық деңгейін- еңкілдеп жылау)[3,64 б.] (ауыспалы мағынасы: жылау), бода -бода боп жылау)[3,63 б.] (ауыспалы мағынасы: жылау), someone’s blood is up [4] (сөзбе-сөз: біреудің қаны жоғары көтерілді, ауыспалы мағынасы: ызалану), be for blood [4] (сөзбе-сөз: қанға дайын болу; ауыспалы мағынасы: біреуге ыза болу); 吃二遍苦 [5,24] (ауыспалы мағынасы: азапты үсті үстіне шегу).

Сөйтіп, фразеологизмдер мағына білдіруші объектінің өзін ғана емес, сонымен бірге осы объектіге қатысты субъектінің қарым-қатынасын белгілік алмастыру функциясында орындайды. Бұл тұрғыда фразеологиялық бірліктер денотативтілікке қарағанда көп жағдайда коннотативті, эмотивті, бағалауыштық қасиетке және т.б. ие. Фразеологиялық ірліктердің белгілік функциясы тек объективті шындыққа ғана қатысты емес, сонымен бірге субъективті шындыққа да қатысты байқалады. Сөйлеуші субъектінің бағалауыштық әрекетінен, әлемді бейнелі-ассоциативті қабылдауынан, оған деген эмотивтілі қарым- қатынасынан көріне отырып фразеологиялық бірліктердің семантикалық құрылымында субъективті шындық басым болады. Осы белгілердің барлығы мазмұнның көп өлшемділігін көрсетеді.

Фразеологиялық бірліктердің көпөлшемділігі объективті және субъективті шындықтың бастапқы жағдаятының көрінісі ретінде фразеологиялық бірліктер семантикасының құрылымында сақталып қалған образдың болуымен де түсіндіріледі. Кейде ол образдар тіпті ойдан шығарылған, «фантастикалық» болуы да мүмкін. Мысалы: жаны мұрнының ұшына келді [1,185 б.]- қатты қорықты, көзден бұлбұл ұшты [1,254 б.]- қайта келмеді, көзбен жеді [1,253]- тесіле карады, көзінен от шашты [1, 262 б.]- ашуланды, ызаланды, кісі жұтып қойғандай [1,298 б.]- әдемі,сұлу, it’s raining cats and dogs [2] (сөзбе-сөз: мысықтар мен иттер жауып жатыр)-жаңбыр өте қатты жаууда, when pigs fly [2] (сөзбе-сөз: шошқалар ұшқанда)-ешқашан.

«Сонымен, фразеологиялық бірліктердің негізгі мақсаты- нақты бір бірліктерді таңдау арқылы өзі меңзеп отырған шындыққа қатысты сөйлеушінің эмотивті-бағалаушытық қарым-қатынасын өзін қоршаған шындықты және ұқсастықтың айқын көрінісін тудыра отырып, коммуникаттардың эмоционалдық аясына әсер ету арқылы мазмұнның қабылдануын жақсартатын, бұл өз кезегінде экспрессиялық әсер туғызатын ассоциативті- образдылы кешенді көрсете отырып білдіруі» [6, 34 б.].

Мысалы: екі ортаға жік салу) [3,15 б.] – дау-дамайды өршіте түсу, жел беру. Адамдар арасындағы қиын жағдайды, ұрысты, жанжалды өзінің сөзімен, ісімен одан сайын қиындатып, өршітіп жіберген адамға қатысты құптамау мағынасында қолданылады. Көңілге қаяу түсіру / дақ/ салу//түсіру)[3,60 б.] -басқа адамды ренжіткенде, қолданылады.

Сөйтіп, фразеологизмдердің көп өлшемді семантикалық құрылымын талдау үшін денотативті ақпаратпен бірге оның экспрессивті көрінісі де қажет: фразеологизмдер табиғатынан экспрессивті болып келеді. Экспрессивтілік өз кезегінде ішкі форманың ассоциативті-образдылығының, бағалаушытық қасиетінің, эмотивтілігінің, сонымен бірге стилистикалық бояуының және т. б. қосылуынан, өзара байланысынан туындайды.

Фразеологиялық бірліктердің семантикалық құрылымын көптеген ғалымдар әр түрлі компоненттер тұрғысынан сипаттайды. Солардың ішінде А.В.Кунин, В.Н.Телия, Солодуб Ю.П., Альбрехт Ф.Б. секілді ғалымдардың зерттеулерінде денотативті, коннотативті, сигнификативті, құрылымдық, этномәдени, грамматикалық, бағалау, уәждемелік, эмотивті, стилистикалық макрокомпоненттер бөлініп шығарылған [7, 8, 9, 10].

Жалпы фразеология мәселелерімен айналысатын шетелдік ғалымдардың зерттеулері фразеологизмдердің күрделі семантикасын анықтағанда жаңа әдіс енген. Зыкова И.В. фразеологиялық семантиканы лингвомәдениеттану теорияның аясында қарастырған кезде «макрометафорлық концептуалды модель» және «фразеологиялық креативтілік» деген жаңа ұғымдар пайда болды.

Бұл ұғымдар фразеологияның мәдени ерекшеліктерін салыстырмалы –салғастырмалы зерттеудегі тәжірибені жаңа фактілермен толықтыруға мүмкіндік береді. Олар мәдениеттің концептосферасы мен табиғи тілдің фразеологиялық ішкі жүйесінің терең байланыстарын анықтайды, фразеологиялық белгілерді жүйелік өндіруге және дискурстық қалыптасу процесіне коммуникативті бейімделуіне әсер ететін мәдени концептосфераның рөлін ашады, фразеологиялық бірліктердің қалыптасуы мен жұмыс істеу процестерінің мәдени детерминизмі туралы ғылыми идеяларды кеңейтеді [7, 181-196 б.].

И.В.Телия идеясының ізбасары И.В.Зыкованың пікірі бойынша, фразеология мен мәдениет сабақтастығының жаңа бағыттарын игеруге мүмкіндік беретін әдістерді енгізу қазіргі фразеологияның лингвомәдениеттану тұрғысынан зерттеудің негізгі міндеттері болып табылады. Әр түрлі тілдердің фразеологизмдеріне салыстырмалы зерттеулер жүргізуді қамтамасыз ететін және белгілі бір ұлттық мәдениетке ие фразеологиялық белгілерді құрудың әмбебап және айрықша ерекшеліктерін анықтауға бағытталған әдістерді енгізу өзекті болып отыр.

Қазақ тілі білімінде фразеология дербес ғылым саласы ретінде әлі де зерттеле беретіндіктен, басқа да көптеген ұғымдардың енуі, қалыптасуы заңдылық және әлі де шешілмеген мәселелер бар. Оның біреуі туыс емес тілдердегі фразеологизмдердің күрделі мағынасын қалай зерттеу, қандай әдістер қолайлы болатыны, жаңа ұғымдардың фразеологияда өз орнын табуы. Сондай-ақ, фразеологизмнің қалыптасу процесін зерттеу қазіргі таңда өзекті болып табылады.

Зерттеу әдістері

Тақырыпты қарастыруда талдау, жинақтау, салыстыру әдіс ұстанымдары негізге алынады.

Талқылау

Фразеологизмнің қалыптасу процесін зерттеген ғалымдардың саны көп емес. Оның ішінде А.В.Кунин, А.Э.Черникова, Е.С. Лопес

еңбектеріне сүйене отырып фразеологизация процесі деген түсінікке тоқталайық. Жыл сайын тілдегі фразеологиялық бірліктердің қоры дамып, толықтырылып отырады. Сөйлеудегі фразеологияның таралуы оған динамикалық, үнемі өзгеріп тұратын сипат береді.

А.В.Кунин фразеологизация процесіне мынадай анықтама берген: «Это образование фразеологических единиц и устойчивых сочетаний нефразеологического характера в результате постепенного процесса приобретения теми или иными сочетаниями слов всех элементов фразеологической устойчивости или всех элементов устойчивости нефразеологического характера» Фразеологизация - это особый лингвистический процесс образования устойчивых сочетаний слов, основанный на сравнении, метонимии, метафоре, эвфемизме, гиперболе. В результате данного процесса относительно устойчивые сочетания слов стабилизируются и закрепляются в речи [8,36 б.].

Кешенді белгілер ретінде қарастырылатын фразеологиялық бірліктерді талдаудың динамикалық аспектісі А.Е. Черникованың диссертациясының негізінде жатыр [11].

Фразеологизация процесі белгілі бір заңдарға, белгілі бір модельдерге сәйкес пайда болмайды. Фразеологизацияның негізі-еркін фразаның сема компонентінің жиынтығы қайта түсіндіріліп, фразеологиялық бірліктерді құрайтын компоненттердің мағыналарымен семантикалық түрде байланысты фразеологизм процесінде пайда болатын туынды мағынаны білдіреді. Бұл процесте шешуші рөлді фразеологизация моделінің ядролық мағыналары атқарады, бұл дифференциалды немесе потенциалды сема, ол логикалық сипаттау жүйесіндегі негізгі белгі болып табылады.

Мысалы, *laisser passer l'averse* – «жақсы өзгерістерді күтіңіз, күте тұрыңыз» деген фразеологиялық бірлікте, фразеологизация моделінің ядролық мағынасы ретінде *averse* – «қиындық» атты семаның мағыналық компоненті болып табылады. Мұндай сема негізгі компонентпен, қалыптастыру бөлігімен, сондай-ақ, оларды қайта қарастырудың нәтижесі болуы мүмкін [11, 44-45 б.].

Зерттеуші «табиғат» фразеолекса бар фразеологиялық бірліктерге назар аударады, фразеологиялық модельдеудің семантикалық және құрылымдық принциптерін іздеумен байланысты фразеологияны зерттеудің динамикалық аспектісін қарастырады. А. Е. Черникова фразеологиялық бірліктердің қалыптасуын когнитивті лингвистика тұрғысынан зерттейді, бұл кешенді белгінің вербализация процесінің жүйелік сипатын бақылауға мүмкіндік береді.

Семантикалық өлшемге сүйене отырып, ғалым фразеологиялық бірліктерді фразеологизация механизмі бойынша бөледі:

- фразеологиялық бірліктер моделінің ядролық мағыналарының локальдық арақатынасы;
- фразеологиялық процестің ядролық мағыналарын семантикалық белгілері бойынша анықтайды және жіктейді;
- «табиғат» өрісінің лексикалық-семантикалық топтарына құрылымдық талдау жүргізеді;
- фразеологизмнің негізгі компонентінің мағынасын өзгеру парадигмаларын қарастырады және мұндай мағынаның эксплицит дәрежесі туралы сөз етеді;
- фразеологиялық бірліктер немесе фразеологиялық тұтастық жолындағы фразеологизация процесінің бағытын анықтайтын когнитивтік себептерді зерттейді;
- фразеологизмнің композициялық потенциалын талдайды және оның компоненттерінің кореференттілік дәрежесін қарастырады.

Сонымен, қалыптасқан критерийлерге сәйкес фразеологиялық бірліктердің модельдерін жүйелейді.

Е.С. Лопезтің «Phraseologization as a process of semantic change» атты мақаласында [12] бұл процесс қалай дамидыны ерекше болып табылады. Біріншіден, ғалым фразеологизмдердің синхронды тұрғыдан фразеологиялық мағынасы қалай өзгередіні анықтайды, фразеологиялық бірліктердің мағынасы өзгередіні процесін және механизмдерін сипаттайды.

Екіншіден, когнитивті диахрондық лингвистика мағыналық өзгеру процесі мен меха-

низмдерін қарастырып осы өзгеріске әкелетін жолдарын зерттейді.

Е.С. Лопезтің мақсаты фразеологиялық мағынаның пайда болуын түсіндіру. Ол үшін грамматикализация мен фразеологизацияны салыстырып, фразеологиялық бірліктердің мағынасын өзгеріске әкелетін механизмнің жаңа рөліне ерекше назар аударады.

Зерттеушінің пікірінше, фразеологизация деген еркін сөз тіркестің фразеологиялық бірлікке айналғанға дейін барлық өзгерістерден өтіп идиомаға айналатын процесс. Фразеологизация тұрақты фразеологиялық бірлікке (таза идиомаға) айналғанға дейін еркін фразаға әсер ететін барлық өзгерістерден тұрады.

Е.С. Лопез грамматикализация мен фразеологизацияны салыстарғанда көптеген ұқсастықтар кездеседі, бірақ айырмашылықтары да бар.

Лингвисттің пікірінше фразеологизация процесі төрт деңгейден тұрады.

1. Free word combination фраза болады. (Бірінші кезең: сөздердің еркін тіркесімі (бастапқы кезең)).

2. Restricted word combination (Екінші кезең: шектеулі сөз тіркесімі (байланыстырушы контекст)).

3. Phraseological Unit with figurative meaning. (Үшінші кезең: ауыспалы мағынасы бар фразеологизм (контексті ауыстыру)).

4. Frozen Phraseological Unit (Төртінші кезең: Тұрақты Фразеологиялық бірлік (конвенционализация)).

Зерттеуші фразеологизация процесін және фразеологиялық бірлігінің өзгеру механизмін бір идиома мысалында көрсетеді. Фразеологиялық бірліктің өзгеретінін каталан тіліндегі идиома *al peu de la lletra* (тура мағынасында хаттың соңында) арқылы көрсетті.

Бірінші кезеңде (сөздердің еркін тіркесімі) осы сөз тіркес еркін сөз тіркесі болып табылады. Каталон тілінде *Al peu de* - ағылшынша *at the foot of* (тура мағынасы таудың етегінде).

Екінші кезеңде (шектеулі сөз тіркесі (байланыстырушы контекст)) осы фраза *al peu de [a legal document]* құжаттарда қолданыла бастады.

Үшінші кезең: ауыспалы мағынасы бар фразеологизм (контексті ауыстыру). Бұл

деңгейде оны фразеологиялық мағынасы бар шектелген сөз тіркесі ретінде қарастыруға болады. Тілдің тарихы мен эволюциясына байланысты мағына өзгереді. Лингвистикалық тұрғыдан алғанда бұл ауысу контексті болады.

Төртінші кезең: Тұрақты фразеологиялық бірлік (конвенционализация). Фразеологизацияның соңғы кезеңінде фразеологиялық бірлік бекітіледі, тұрақтанады.

Диахрондық тұрғыдан алғанда, фразеологиялық бірлік қалыптасу процесін ғана емес, сонымен қатар уақыт өте келе фразеологиялық өзгеріс процесін түсіндіре алады. Бұл өзгеріс процесінен тарихи және тілдік өзгеріс полилексикалық лингвистикалық элементке әсер ететінін көрсетеді. Зерттеуші Дрэгер (2012) бұл процесі ұсынған фразеологиялық өзгерістердің үш деңгейіне және олардың өзара әрекеттесуіне негіздеген. Сонымен қатар, Тимофеева (2012) сипаттаған фразеологиялық мағына компонентін басшылыққа алған [12, 172 б.].

Зерттеуші Е.В. Елисееваның пікірі бойынша, фразеологизация-бұл құбылыс, процесс және оның нәтижесі деп, фразеологизацияны эволюциялық процесс жөнінде қарастырып, оның үш кезеңін көрсетеді:

1) фразеологиялық тіркестердің грамматикалық қайта құрылуын анықтайтын фразеологиялық семантиканы қалыптастыру;

2) фразеологиялық бірліктердің категориялық тұрақтылық пен репродуктивтіліктің белгілерін фразеологиялық бірліктермен алу, өзіндік синтагматикалық және парадигматикалық қатынастарды қалыптастыру, тілдің фразеологиялық жүйесіне ену;

3) тілдегі тұрақты тіркесімді тілдік бірлік - фраземалар ретінде бекіту.

Әр кезең Е.В. Елисееваның көрсеткендей бірнеше сатыдан тұрады.

Бірінші кезең - фразеологиялық семантиканың қалыптасуы-алты сатыдан тұрады:

1) идеалды сезімдік-ойлау мазмұнының пайда болуы және оны фразеологиялық бейнелеуге дайындау;

2) тілдік санада жанама туынды номинацияның көмегімен вербализацияны қажет ететін қайта ойластырылған шындықтың фрагменті-

не сәйкес келетін кескін жасайтын фразеологиялық генотипті құрылымдау;

3) өндірушіні таңдау - еркін синтаксистік үйлесім, - қалыптасатын фразеологиялық семантикада типтік денотативті жағдайды көрсететін белгілі бір коммуникативті маңызды идеяны қалыптастыратын кескін көзі ретінде қызмет етеді;

4) объективацияланатын ойлау мазмұнының еркін синтаксистік прототиптің лексикалық-грамматикалық құрамымен сөйлеу-мағыналық «байланысы»;

5) когнитивті және тілдік сананың жеке-леген элементтерінің лингвокреативті комбинаторикасы процесінде фразеологиялық мағынаны қалыптастыру;

6) пайда болатын фразалық белгінің формальды-грамматикалық мутациясы.

Екінші кезең үш сатыдан тұрады:

1) Фразеологиялық бірлікті құрылымдық тұрақтандыру, оның құрылымдық тұрақтылығы мен репродуктивтілігіне ие болуы;

2) жеке компоненттердің де, жалпы алғанда фразеологиялық парадигматикалық қатынастарды орнату;

3) ерекше синтагматикалық байланыстарды орнату және фразеологиялық маңызы бар лексика-синтаксистік ортаны қалыптастыру (ілеспе сөздер, нақты семантикалық дистрибуция, синтаксистік қатынастар).

Сонымен, фразеологиялық бірлік көпмағынаны дамыта алады, омонимдік, синонимдік және антонимдік қатынастарға ене алады. Мысалы, фразеологизациядан кейін фразеологизмдер жаңа қайта ойластыру (жаңа мағынамен толтыру) нәтижесінде көпмағынаға ие болады (фразеологиялық мағынаны дәйекті түрде қалыптастыру), мысалы:

1) «прочно, надолго обосновываться где-либо; обзаводиться хозяйством»;

2) «приобретать особую силу, становится постоянным, укореняться» (о чувствах, привычках, каких-либо явлениях). Ср. свободное СС стереть в порошок - «трением измельчить твердое вещество, превратив его в частицы» -

и ФЕ стереть в <мелкий> порошок к о г о - «жестокое, беспощадно расправиться с кем-либо». Глагол стереть в свободном СС не способен управлять родительным падежом одушевленного существительного или личного местоимения, тогда как такое управление становится обязательным для реализации значения ФЕ: [Хирин:] Ежели ты, старая кикимора, не уйдешь отсюда, то я тебя в порошок сотру (А.П. Чехов).

Үшінші, соңғы кезең-фразеологиялық бірліктерді оның жүйелік және жүйелік қасиеттерін біріктіру арқылы тіл жүйесіне енгізу. Фразеологизация процесі тіркесім қалыптасқан семантикалық парадигмасы мен сапалы жаңа дистрибутивтік байланысы бар тұрақты, қайталанатын және тұтас бірлікке айналған кезде аяқталады [13, 228 б.].

Нәтижелер

Көптеген лингвистерді күрделі мәдени-тілдік табиғаттың белгілері ретінде фразеологизмдер мағынасын қалыптастыратын теория, сонымен қатар И.В. Зыкова [14] ұсынған мәдениеттің әсерінен қалыптасқан фразеологизмдердің пайда болуы мен қызметі, фразеологиялық процестерді зерттеуге бағытталған фразеология саласындағы лингвомәдени талдаудың жаңа әдістері қызықтырады.

И.В. Зыкова ұсынған фразеологиялық мағына теориясы аясында енгізілген «макрометафоралық концептуалды модель» және «фразеологиялық керективтілік», фразеологиядағы лингвомәдени талдау әдісі (фразеологиялық бейненің терең негіздерін лингвомәдени қайта құру әдісі және әр түрлі ақпаратты лингвомәдени декодтау әдісі) сияқты жаңа ұғымдар лингвомәдениеттануда жинақталған фразеологияның мәдени ерекшеліктерін зерттеу тәжірибесін жаңа фактілермен толықтыруға мүмкіндік береді.

Олар мәдениеттің концептосферасы мен табиғи тілдің фразеологиялық ішкі жүйесінің терең байланыстарын анықтайды, мәдениет концептосферасы фразеологиялық белгілердің қалыптасу процесіне және олардың дискурстық қалыптасу процесіне коммуни-

кативті бейімделуіне ықпал ету рөлін ашады, фразеологиялық бірліктердің қалыптасуы мен жұмыс істеу процестерінің мәдени детерминизмі туралы ғылыми идеяларды кеңейтеді.

Мұндай тәсіл қазақ, қытай және басқа тілдер материалында салыстырмалы аспектіде фразеологиялық мағынаның қалыптасуын зерттеу үшін өзекті және перспективті болып көрінеді. Бұл теория жайлы және фразеологиядағы лингвомәдени талдау туралы мақалада нақтылап көрсетілген.

Қорытынды

Тіл ұлт мәдениетінің алтын қамбасы. Әсіресе тілдегі фразеологизмдерде ұлттың дәстүрлі мәдениеті мен дүниетанымы молынан сақталған. Сондықтан бір ұлттың тіліндегі фразеологизмдерді екінші бір ұлттың тіліне

ударғанда көптеген қиындықтар кездесетіні сөзсіз.

Фразеологизация құбылысы-сөздерге таратылтын маңызды процестердің бірі, ол семантикалық тұтастық сөздерінің тіркесімдерін алу болып табылады. Осы процестің нәтижесінде сөздердің тіркесімдері тұрақтылыққа ие болады, белгілі бір ұғымды білдіруге дайын өрнектерге айналады. Фразеологиялық бірліктердің пайда болуы мен жұмыс істеуі ана тілдері арасында байланыс орнату қажеттілігіне байланысты.

Фразеологизация процесі жаңадан келген ұғым. Фразеология процесіне қатысты ғалымдардың әр түрлі ойлары болды. Мақалада А.В.Кунин, А.Э.Черникова, И.В.Зыкова, Е.С.Лопездің еңбектерін талдай келе, фразеологизация процесі динамикалық процесс ретінде семантикалық жолында өзгеріске ұшырап отыратынын байқадық.

Пайдаланған әдебиеттер

- 1 Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) Ю.С. Степанов (под ред.), Язык и наука конца XX века : сборник статей Института языкознания РАН. /Е.С. Кубрякова. - Москва: Российский государственный институт, 1995-432 с.
- 2 Смағұлова Г.Н. Қазақ фразеологиясы лингвистикалық парадигмаларда/ Г.Н. Смағұлова. – Алматы: Елтаным баспасы, 2020.-256 б.
- 3 Смағұлова Г.Н. Мағыналас фразеологизмдер сөздігі / Г.Н. Смағұлова. – Алматы: Елтаным баспасы, 2010.-252 б.
- 4 Oxford learner's dictionary of English idioms / Edited by Helen Warren.— Oxford: Oxford University Press, 1994.— 334 p
- 5 Абдурақын Н. Қытай-қазақ фразеологиялық сөздігі/ Н.Абдурақын.-Алматы: Қазақ университеті, 2012.-178 б.
- 6 Аманжолов С. Қазақ тілі теориясының негіздері/ С. Аманжолов.– Алматы: Ғылым, 2002. – 624 б.
- 7 Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка./ А.В. Кунин.-М.:Высшая школа, 1986,- 59 с.
- 8 Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. для ин-то и фак-ов иностранных языков/ А.В. Кунин. - М.:Высшая школа, Дубна: Феникс, 1996. — 381 с.
- 9 Телия В.Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты/В.Н. Телия.– Москва: Школа. Языки русской культуры, 1996. – 284 с.
- 10 Солодуб Ю.П., Альбрехт Ф.Б. Современный русский язык. Лексика и фразеология (сопоставительный аспект: Учебник для студентов филологических факультетов и факультетов иностранных языков). 2-ое издание / Ю.П Солодуб., Ф.Б. Альбрехт.- М.: Флинта: Наука, 2003. – 264 с.
- 11 Черникова А.Э. Особенности процесса фразеологизации на базе семантического компонента «природа» во французском языке: дис кандидата филологических наук: 18.04.18 /Воронеж.гос.ун-т. – Воронеж, 2018.-366 с.

12 López E.S. Phraseologization as a process of semantic change, *Catalan Journal of Linguistics*.- 2015, 159-177

13 Елисеева О.В. Механизмы фразеологизации словосочетаний в современном русском языке: диссертация кандидата филологических наук:10.02.01/ -Волгоград, 2000.-319 с.

14 Зыкова И.В. Теория и методы лингвокультурологического изучения фразеологии // *Przegląd Wschodnioeuropejski* 6/1, 2015 . У1/1. С. 181-196

M. S. Alshynbekova, N. Z. Zhumanbekova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Phraseological semantics through the prism of cognitive linguistics

Annotation. Currently phraseology is one of the most relevant branches of linguistics.

Today, phraseology is one of the most important branches of linguistics. This article will address the current problems of domestic and foreign phraseology and the scientific results will be analyzed.

Despite numerous studies in the field of comparative phraseology, the semantics of phraseological units is studied in a new aspect of cognitive phraseology and contributes to the further development of this direction.

The priority tasks of the modern stage of linguoculturological research of phraseology include the development of methods that make it possible to identify and grasp new areas of interaction between phraseology and culture.

The relevancy consists in developing methods that allow comparative studies of phraseological units of different languages and methods aimed at discovering the universal and distinctive features of creating phraseological signs imparted to such units by one or another national culture.

The semantic structure of phraseological units as a complex multidimensional system requires complex analysis. The multidimensional nature of meanings often implies solving the problem of the complex nature of their semantics, which is reflected in the interaction of the symbolic function of phraseology and the information provided by each macrocomponent of the semantic structure.

Especially relevant is the study of the process of the emergence of a new semantics of phraseology, known as phraseologization. The article reviews the study of the process of phraseologization, demonstrates the dynamic aspect of phraseology and systematizes the main directions of this process.

Keywords: phraseology, phraseologization process, phraseological units, phraseological semantics.

М.С.Алшынбекова, Н.З. Жуманбекова

Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Фразеологическая семантика сквозь призму когнитивной лингвистики

Аннотация. Сегодня фразеология является одним из важнейших разделов лингвистики. В данной статье будут затронуты актуальные проблемы отечественной и зарубежной фразеологии и проанализированы результаты научных исследований.

Несмотря на многочисленные исследования в области сравнительной фразеологии, семантика фразеологизмов изучается в новом аспекте когнитивной фразеологии и способствует дальнейшему развитию этого направления.

К первоочередным задачам современного этапа лингвокультурологического исследования фразеологии относится разработка методов, которые позволяют выделить и освоить новые области взаимодействия фразеологии и культуры.

Актуальным становится внедрение методов, обеспечивающих проведение сравнительных исследований фразеологизмов различных языков и направленных на выявление универсальных и отличительных особенностей построения фразеологических признаков, имеющих определенную национальную культуру.

Семантическая структура фразеологизмов требует комплексного анализа как сложной многомерной конструкции. Многомерность значения предполагает решение вопроса о комплексном характере семантики фразеологизмов, который во многом выражается в взаимосвязи символической функции фразеологизмов и информации, передаваемой от каждого макрокомпонента семантической структуры.

Особенно актуальным становится изучение процесса возникновения новой семантики фразеологизма, известной как фразеологизация. В статье проведен обзор исследования процесса фразеологизации, продемонстрирован динамический аспект фразеологии и систематизированы основные направления этого процесса.

Ключевые слова: общая фразеология, когнитивная фразеология, фразеологическая семантика, процесс фразеологизации, фразеологизмы.

References

- 1 Kubryakova E. S. Evoluciya lingvisticheskikh idei vo vtoroi polovine XX veka (opyt paradigmал'ного analiza) [Evolution of linguistic ideas in the second half of the twentieth century (experience of paradigm analysis)] Yu. S. Stepanov (ed.), Language and Science of the end of the XX century: collection of articles Institute of Linguistics of the Russian Academy of Sciences. (Moscow, Russian State Institute, 1995.-432 p.) [In Russian]
- 2 Smagulova G. N. Kazakh phrazeologiyasy lingvistikalыk paradigmalarda. [Kazakh phraseology in linguistic paradigms]. (Almaty, Eltany publishing house, 2020. 256 p.) [In Kazakh]
- 3 Smagulova G. N. Magynalas frazeologizmdер sozdigi. [Dictionary of semantic phraseology]. (Almaty, Eltany publishing house, 2010. 252 p.)
- 4 Oxford learner's dictionary of English idioms / Edited by Helen Warren.— Oxford: Oxford University Press, 1994.— 334 p. [In English]
- 5 Abdurakyn N. Kytai – Kazakh frazeologiyalyl sozdigi. [Chinese-Kazakh phraseological dictionary]. (Almaty, Kazakh University, 2012. 178 p.) [In Kazakh]
- 6 Amanzholov S. Kazakh tili teoriyasynyn negizderi. [Fundamentals of The theory of the Kazakh language]. (Almaty, Nauka, 2002. – 624 p.) [In Kazakh]
- 7 Kunin A.V. Kurs frazeologii sovremennogo angliskogo yazyka. [Course of phraseology of the modern English language]. (Moscow, Higher School, 1986. 59 p.) [In Russian]
- 8 Kunin A.V. Kurs frazeologii sovremennogo angliskogo yazyka. [Course of phraseology of the modern English language] (Moscow, Higher School, Dubna: Phoenix, 1996. 381 p.) [In Russian]
- 9 Teliа V. N. Russkaya frazeologiya: semanticheskii , pragmaticheskii I lingvokul'turologicheskii aspekty.[Russian phraseology: Semantic, pragmatic and linguocultural aspects]. (Moscow, School Languages of Russian Culture, 1996. 284 p.) [In Russian]
- 10 Solodub Yu. P., Albrecht F. B. Sovremennyi russkii yazyk. Leksika i frazeologiya(sapostavitel'nyi: uchebник dlya studentov filologicheskikh fakul'tetov I fakul'tetov inostrannyh yazykov) vatoroe izdanie. [Modern Russian language. Vocabulary and phraseology (comparative aspect: A textbook for students of philological and foreign language faculties). 2nd edition]. (Moscow, Flinta Nauka, 2003. 264 p.) [In Russian]
- 11 Chernikova A. E. Osobennosti processa phrazeologizacy na baze semanticheskogo komponenta "priroda" vo francuskom yazyke: dis...kandidata filologicheskikh nauk [Features of the process of phraseologization based on the semantic component «nature» in the French language: dis... of Candidate of Philological Sciences]. 18.04.18 . Voronezh.State uni-ty. Voronezh, 2018. P.366.
- 12 López E.S. Phraseologization as a process of semantic change, Catalan Journal of Linguistics, 2015, 159-177 [in Russian]
- 13 Eliseeva E. V. Mehanizmy phrazeologizacy slovosochetany v sovremennom russkom yazyke: dis... kandidata filologicheskikh nauk [Mechanisms of phraseologization of word combinations in the modern Russian language: dis... of Candidate of Philological Sciences]. 10.02.01. Volgograd, 2000. P.319.
- 14 Зыкова И.В. Теория и методы лингвокультурологического изучения фразеологии // Przegląd Wschodnioeuropejski 6/1, 2015 . У1/1. С. 181-196

Авторлар туралы мәліметтер:

Алшынбекова Мадина Серікболсынқызы – филология факультетінің 1 курс докторанты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Жуманбекова Нұркеш Зейнуллақызы – ф.ғ.к., ассоц. профессор, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Alshynbekova Madina Serikbolsynovna – 1 year doctoral student of the Faculty of Philology, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Zhumanbekova Nurkesh Zeinullova – candidate of philological Sciences, Associate Professor, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

*A.Sh. Nessipbay
G.T. Abikenova

Alikhan Bokeihan University, Semey, Kazakhstan
*Corresponding author: ainur-nesipbaeva@mail.ru

Hybrid words in the language: hybridization process

Annotation. *The issue of integrating foreign language vocabulary into the system of the native language is often considered recently in modern linguistics. This aspect is studied both in domestic and foreign linguistics. At the same time, particular attention is paid to the borrowing of elements of the English vocabulary, since English is a donor language, not only for Russian and Kazakh languages, but also for many other languages of the world. Hybridism in the English language remains a poorly studied topic at the present time, although many linguists recognize hybridism as a distinctive feature of the English language. Taking into account all aspects of the formation of hybrids, including the factual material, in this article we use the following definition of this term: hybrid is a derivative or complex word of the language, consisting of derivational elements of different etymology. In the article, we also consider the features of the formation of hybrids and their place in modern English using the example of derivatives with an English component.*

Key words: *hybrid, language hybridization, word formation, donor language, borrowings, foreign words, terminology.*

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2022-139-2-122-127>

Introduction

Hybridization is one of the current issues of modern lexicology. The number of hybrid words in any natural language is considerable and does not seem to stop increasing which makes it impossible to discuss any issue of modern word formation processes without thinking about hybrids.

The English language, like any other, does not stand still and is constantly evolving. The formation of hybrid words in modern English is one of the most productive word-formation processes in which there is a merger of the truncated bases of two or more lexical items. The result of this process is hybrid words, also called

ingot words, folding words, portmanteau words, telescope words.

Hybridism is a linguistic phenomenon in which derivational elements (roots and affixes) of different origins (etymology) can be combined in a derived word is a characteristic feature of the vocabulary of the English language [1]. In the course of numerous linguistic contacts, the English language borrowed not only thousands of words of the most diverse origin, but also foreign-language derivational affixes. As a result of the lexical assimilation of borrowings, namely their participation in the formation of new words, as well as the derivational activity of borrowed affixes, numerous hybrid formations - derived hybrids - appeared in the English language.

Despite the fact that hybrids represent a fairly numerous layer of the English lexical system, their study still remains one of the little-studied problems of English lexicology. The number of hybrid words in the lexical system of any natural language is large and constantly growing, which is probably why J. Shird believes that «no description of the process of word formation ... can be considered complete if it is not discussed the problem of hybrids» [1].

Aims and objectives of the research

To consider the linguistic nature of hybrid nominations in the English language, to give a general idea about them, to identify the reasons, ways of the emergence of hybrid nominations in the language, to identify the features and patterns of their occurrence. In connection with this goal, the following tasks are performed:

- definition of models of hybrid nominations;
- to make a substantiation of the structural and semantic characteristics of hybrid names, taking into account the morphological structure and features of the implementation of word-formation models;
- development of a classification of hybrid nominations.

History

What is it, such «scary and incomprehensible» at first glance? In fact, everything is simple. Hybrid words are words formed from parts that are not related to each other. Hybrid words are words that have undergone some kind of evolution in the form of combinations of parts of two words taken from different languages, and, ultimately, simplified due to abbreviations.

Why do hybrid words appear? What are they needed for? English, like any other, does not stand still and is constantly evolving. The emergence of words in the form of abbreviations, connections of the roots of two words that came to the English language from different languages, is one of its constant trends. The formation of such words can be observed in all periods of the development of English. So, in 1512 appeared the

word blatterature - blatter (to talk nonsense) + literature (literature) - low-standard literature; in 1549 foolosophy - fool (stupid, fool) + philosophy (philosophy) - a limited person who pretends to be wise; in 1670 universalphabeth - universal (universal, global) + alphabet (alphabet) - a universal writing system, in 1703 scraze - scratch (scratch) + graze (to peel off the skin) - to scratch strongly; in 1888 boldacious - bold (bold) + audacious (fearless) - desperate and brave, loving risk and danger. Hybrid words can refer to different parts of speech: nouns, e.g. zootoque - zoo (zoo) + boutique (small shop) - a small zoo with exotic and rare species animals; verbs like medevac - medical + evacuate - to evacuate victims to a nearby hospital, or an adjective like tizzy - tinny (tinny) + buzzing - metallic, buzzing (about sound). However, more often they are all found in the category of nouns. After creating the first hybrid words, the method of their formation, appreciated by speakers, often begins to be widely used, which leads to the appearance of a whole series of words on analogies: workaholic (workaholic) - chocoholic (chocolate lover), shopaholic (a person who loves to shop). The prefix «multy» is quite popular now, and it can be used with all words, if you want to say a lot about things. For example, the words multi-task (multitasking) and multi-color (multicolor) are formed, where «multy» comes from Latin, and «task» and «color» from Old French.

Research methods

Theoretical methods - theoretical analysis of philosophical, philological, art history, ethnographic, pedagogical, psychological, scientific and methodological literature, generalization, analysis of the scientists works, advanced experience.

Discussion

Hybridity and Hybridization in language. Before the concept of hybridization can be applied to the domain of language, we need a definition of hybridization: it will be understood here to be a process whereby separate and disparate

entities or processes generate another entity or process (the hybrid), which shares certain features with each of its sources but which is not purely compositional. By the introduction of non-compositionality, we avoid treating entities as hybrids which are produced by an additive relationship, e.g. in the sense that three is two plus one. Not only does this definition represent a synthesis of the definitions of hybridization one encounters in linguistics but it is general enough to be applicable to a wide range of phenomena as well. It builds very much upon the original, biological concept of hybridization, just like most linguistic definitions of the concept seem to do. The next step in the consideration of hybridization in relation to language is necessarily the contemplation of the levels of language which may be affected by hybridization processes.

The phenomenon of hybridization causes the liveliest interest among researchers of various languages. And as with any linguistic phenomenon, the question of identification becomes the starting point: since hybrid units are the result of the interaction of different word-formation mechanisms, it is not always easy to distinguish a hybrid from borrowings, cripples and half-cripples, cases word-formation assimilation [2, p.74]. In our opinion, confusion can arise precisely because when defining the term «hybrid word» - be it domestic or foreign research - it is often taken as a basis only one criterion - foreign language components.

In many domestic research works in the vast majority of cases the definition of the term is reduced exclusively to the origin of word-forming elements: «In the English language, numerous hybrid formations appeared - derived hybrids, hybrids - compound words and complex-derived hybrids. ...hybridism is a linguistic phenomenon in which the derivative word can combine derivational elements (roots and affixes) of different etymology» [1]. It does not matter whether we are talking about lexical or derived hybrids, the origin is still at the forefront: «hybridization at the level of word formation, when either a new word is created, consisting of parts belonging to different languages, or pure borrowed English the word begins to be used

in conformity with grammatical norms» [3]. The same point of view can be traced in foreign studies: «hybrids ... are formed by combining Western words with native Japanese words and words of Chinese origin» [4, p18-19]. Hybrids are being formed from combinations of words from Western languages with native Japanese words, or words of Chinese origin.

Lack of reducing the definition to the only criterion - the origin of the components - lies in the fact that, by and large, in any language, huge arrays of words were once borrowed (from Latin, Greek and other ancient languages) and later assimilated, and according to the origin of the components, they are all hybrids. In this case, the question arises about the expediency of the existence of the term «hybrid» itself: if all words that have foreign language components, regardless of their age, then this term simply will have nothing to oppose, because it will be extremely difficult to find a «non-hybrid».

It should not be forgotten that the issue of origin itself is quite controversial. «The simplicity of the etymological the relationship «native - borrowed» is, of course, imaginary. First, the set linguistic facts have a «dark» etymology: the origin is unknown or, for a number of reasons, is interpreted ambiguously. Secondly, the volume of concepts is ambiguously defined in science - native word, borrowed word [5, p.75]. It is impossible not to agree with the opinion that every word that has undergone adaptation in the perceiving language, associated with the use of morphemic means (native or not), from the point of view of a functioning system, is no longer actually borrowing, despite the fact that it can always indicate its own foreign language prototype. Or, to put it even more simply, the word that the recipient language has worked on is terminologically no longer a borrowing [6, p. 29].

The time factor plays very important role: «the oldest (main) word is considered to be the original, or primary, word first of all as a representative of the original lexical composition» [7].

The morphological factor is equally important. If, when drawing a demarcation line between using the criteria proposed above, with hybrids and other types of words, then, firstly,

you can clearly distinguish between hybrids and assimilated borrowings. And secondly, it will allow to consider separately lexical hybrids and derivatives within the words-hybrids themselves. When identifying, it is necessary to pay attention to the features of the morphological form of the studied word: if the morphological form of the word is characteristic of the donor language, then we have a hybrid, if it is characteristic of the recipient language is assimilated borrowing.

Thus, today the identification of hybrid words according to a single criterion of origin components seem to be debatable issue, and the need expanding the definition of this term becomes obvious - this is indicated recent works of both domestic and foreign researchers.

Conclusion

To sum up, language and linguistic elements may be hybrid with regard to the following variables: - formal hybridity (e.g. blends), -semantic hybridity (e.g. idioms), -functional hybridity (e.g. syntax), -etymological hybridity (e.g. languages), -communicative hybridity (e.g. double voice in the novel). This overview of hybridization phenomena within language is of course not exhaustive. Even if it had attempted to cover all relevant areas, it is highly probable that many other language-related issues will be found to be legitimate instances of hybridity or hybridization, depending on the precise definition that is chosen. What we have not considered so far is why hybridization happens in the first place and who is responsible for it. For even if we have mainly considered language as a structure, the changes in language are brought

about by its speakers, and we can assume that more often than not, they have a reason why they apply processes of hybridization. For instance, hybrids may be formed in order to enlarge the range of options: new words meet the demand to express a newly-emerged concept (and may be etymologically hybrid if one of the bases has been borrowed from another language); a new genre meets the demand of a particular author's wish to express themselves in a particular way etc. Particularly where the mixed character of the linguistic entity is very evident, hybridization can also serve as a stylistic means, e.g. to create a poetic effect.

Hybridization is thus not a semantically hybrid word either – and therefore only a very weak instance of hybridization if we consider all levels jointly. However, as we have seen, hybridization as a phenomenon occurs on all levels of language. Therefore, if we consider all the instances of hybridization introduced above, we must necessarily come to the conclusion that language is a hybrid system par excellence.

Hybrid words are very bright and extraordinary. Moreover, hybrid words reflect the society in which they first emerged. In other words, his need for a simpler and more memorable word.

Significant increase in the number of hybrid words in English language over the past few years suggests that the modern world with its developed interethnic communication enriches the language with extraordinary connections. At the same time, the speed of our life makes it possible to simplify complex and long combinations, turning them into words incomprehensible to many.

References

1. Sazanec I. M. *Anglijskij gibridizm. Proizvodnye gibridy: avtoreferat dis. kandidata filologicheskikh nauk* [English hybridism. Derived hybrids: abstract of Candidate of Philological Sciences thesis]. Tula, 2008. P. 22.
2. *Specialized Lexicography: Print and Digital, Specialised Dictionaries, Databases* / edited by V. Jesensek. Berlin – Boston: Walter de Gruyter, 2013.
3. Kravchenko A. V. *Vzaimodejstvie kultur i gibridizacija jazyka* [Interaction of cultures and hybridization of language] *Homo Communicans: chelovek v prostranstve mezhkulturnyh kommunikacij*/red. K.Janashek,

J. Miturska-Bojanovska, R. Gavarkevich. Shecin: GRAFFORM, 2012. [Homo Communicans: Man in the space of intercultural communication by K. Janashek, J. Miturska-Bojanovska, R. Gavarkevich. Shecin: GRAFFORM, 2012]

4. Daulton F.E. Japan's Built-in Lexicon of English-based Loanwords 2008. Available at: [https:// books.google.com.sb/books?id](https://books.google.com.sb/books?id) (Accessed : 23.11.2021)

5. Marinova E.V. Problema jetimologicheskoj interpretacii slov-gibridov (na materiale sovremennogo russkogo jazyka) [The problem of etymological interpretation of hybrid words (based on the material of the modern Russian language) Vestnik RUDN, serija «Lingvistika» [Bulletin of RUDN, series «Linguistics»]. 2008, № 4.

6. Bash L.M. Differenciacija termina «zaimstvovanie»: hronologicheskie i jetimologicheskie aspekty [Differentiation of the term «borrowing»: chronological and etymological aspects], Vestnik Moskovskogo universiteta, serija «Filologija», [Bulletin of Moscow University, series «Philology»] 1989, - № 4.

7. Ahmanova O.S. Slovar lingvisticheskikh terminov [Dictionary of linguistic terminology], Sovetskaja jenciklopedija , [Soviet Encyclopedia]. 1966, P. 608 .

А.Ш. Несипбай, Г.Т. Әбікенова

Әлихан Бөкейхан университеті, Семей, Қазақстан

Тілдегі гибрид сөздер: будандастыру процесі

Аңдатпа. Шет тілінің лексикасын ана тілі жүйесіне кіріктіру мәселесі соңғы кезде қазіргі тіл білімінде жиі қарастырылуда. Бұл аспекті отандық тіл білімінде де және шетел тіл білімінде де зерттеліп келе жатқан мәселелердің бірі. Бұл ретте ағылшын тілі лексикасындағы кірме сөздерге ерекше назар аударылады, өйткені ағылшын тілі тек орыс және қазақ тілдері үшін ғана емес, сонымен қатар әлемнің көптеген басқа тілдері үшін донорлық тіл болып табылады. Ағылшын тіліндегі гибридизм қазіргі уақытта аз зерттелген тақырып болып қала береді, дегенмен көптеген лингвистер гибридизмді ағылшын тілінің айрықша белгісі ретінде таниды. Гибридтердің жасалу жолына назар аударып, сонымен қатар барлық фактілік материалдарды ескере отырып, бұл мақалада біз бұл терминге келесі анықтаманы қолданамыз: гибрид - әртүрлі этимологиядағы туынды элементтерден тұратын тілдің туынды немесе күрделі сөзі. Мақалада біз ағылшын компоненті бар туынды сөздерді мысалға ала отырып, гибридтердің қалыптасу ерекшеліктерін және олардың қазіргі ағылшын тіліндегі орнын қарастырамыз.

Кілт сөздер: гибрид, тілдік гибридтену, сөзжасам, донорлық тіл, шет сөздері, терминология.

А.Ш. Несипбай, Г.Т. Абикенова

Университет Алихан Бөкейхана, Семей, Казахстан

Гибридные слова в языке: процесс гибридизации

Аннотация. Проблема интеграции иноязычной лексики в систему родного языка в последнее время часто рассматривается в современной лингвистике. Этот аспект изучается как в отечественной, так и в зарубежной лингвистике. При этом особое внимание уделяется заимствованию элементов английской лексики, поскольку английский является языком-донором не только для русского и казахского языков, но и для многих других языков мира. Гибридизм в английском языке остается малоизученной темой в настоящее время, хотя многие лингвисты признают гибридизм отличительной чертой английского языка. Принимая во внимание все аспекты образования гибридов, в том числе фактический материал, в данной статье мы используем следующее определение этого термина: гибрид - производное или сложное слово языка, состоящее из производных элементов разной этимологии. В статье мы также рассматриваем особенности образования гибридов и их место в современном английском языке на примере производных с английским компонентом.

Принимая во внимание все аспекты образования гибридов, в том числе фактический материал, в данной статье мы используем следующее определение этого термина: гибрид - производное или сложное

слово языка, состоящее из словообразовательных элементов разной этимологии. В статье мы также рассматриваем особенности образования гибридов и их место в современном английском языке на примере производных слов с английским компонентом.

Ключевые слова: гибрид, языковая гибридизация, словообразование, язык донор, заимствования, иностранные слова, терминология.

Список литературы

1. Сазанец И.М. Английский гибридизм. Производные гибриды: автореферат дисс. кандидата филологических наук: - Тула, 2008. -22с.
2. Specialized Lexicography: Print and Digital, Specialised Dictionaries, Databases / edited by V. Jesensek. Berlin – Boston: Walter de Gruyter, 2013.
3. Кравченко А. В. Взаимодействие культур и гибридизация языка // Homo Communicans: человек в пространстве межкультурных коммуникаций/ред. К.Янашек, Й. Митурска-Бояновска, Р. Гаваркевич. Щецин: GRAFFORM, 2012.
4. Daulton F.E. Japan's Built-in Lexicon of English-based Loanwords [Электронный ресурс]. –2008. – URL: <https://books.google.com.sb/books?id> (дата обращения: 23.11.2021)
5. Маринова Е.В. Проблема этимологической интерпретации слов- гибридов (на материале современного русского языка) // Вестник РУДН, серия «Лингвистика». – 2008.- № 4.
6. Баш Л.М. Дифференциация термина «заимствование»: хронологические и этимологические аспекты // Вестник Моск. ун-та, серия «Филология». – 1989. - № 4.
7. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1966 – 608 с.

Сведения об авторах:

Несипбай А.Ш. – филология кафедрасының докторанты, Әлихан Бөкейхан университеті, Мәңгілік ел көшесі 11, Семей, Қазақстан.

Әбікенова Г.Т. – филология ғылымдарының докторы, филология кафедрасының профессоры, Әлихан Бөкейхан университеті, Мәңгілік ел көшесі 11, Семей, Қазақстан.

Nessipbay A. Sh. – PhD student of philology department, Alikhan Bokeikhan University, Mangilik el street 11, Semey, Kazakhstan.

Abikenova G.T. – doctor of philological sciences, professor of philology department, Alikhan Bokeikhan University, Mangilik el street 11, Semey, Kazakhstan.